

skarø

Achton Friis skriver fra sit besøg på Skarø 1921/22 således:

Fra sin tætte blæksprutteformede krop udsender den lille ø to lange fangarme, imod øst Østerhoved, hvis yderste spids kun er halvanden kilometer fjernet fra Vornæs Skov på Tåsinge, og mod nord Skarø Odde, der ender i det en kilometer lange Skarø Rev, som strækker sig over mod Lehnskov på Fyn og når dennes kyst på knap to kilometers hold. På sydsiden findes den lille krumme tap Kalveodde.

Da vi sprang i land på broen, løb vi lige i armene på en venlig mand, som ensomt stod derinde og ventede på os. Det viste sig at være havnefogeden, og han betragtede os åbenbart som en længe ventet "tjans", han afkrævede os øjeblikkelig en krone i "havnepenge" på en så indtagende måde, at mønten øjeblikkelig vandrede over i hans besiddelse, til trods for at her ingen havn findes og vi lå mindst 50 m. fra broen. Til gengæld for vor villighed fulgte han os siden elskværdigt et lang stykke ind over øen og viste os vej, ganske overflødig, men selv fik han en eftermiddag ud af det.

Under de mægtige tangdiger inde på oddens flade strand mødtes øjet af et væld af farver. Selve tangdigerne er af stor skønhed, deres lyse, silkeagtige stof blænder i solskinnet og de er helt levende af jordsvaler, som smutte ud og ind ad deres huller eller sværmer som bier omkring dem. Mellem digerne og havstokken er bredden bestrøet med kampesten i alle størrelser og alle farver, sandet i mellem dem er bevokset med et væld af blomster. Her står kællingetand i vældige kolonier og stenurt, alt sammen med gule blomster, blandt hvilke især stenurtens lille prægtige stjerne er så skøn. Alle disse stærkt lysende gule farver virker pragtfuldt mod de grå kampestensmasser og mod de vældige hvidgrå tangdiger. Overalt nær havstokken står små klynger af strandarve med sine friske, grønne farvet og de små fede, hjerteformede blade glinsende af saft.

Skarø

Fra de skinnende digers sider, de lysende blomster mellem stene og det hvide sand, fra de gyldne rug og hvedemarker bag stranden står et blændende lys op, dirrende mod himlen og mod farven i de dybblå sø. Kun strandræddikens blå kroner virker som små, kølige ædelstene i alt dette varme, gyldne flimmer.

Ad vejen fra odden går vi til byen over den ganske jævne og flade ø. Så lav er den, at stormfloden i 1872 næsten fuldstændig overskyllede den - kun to små holme ragede op over bråddet, så længe uvejret varede. Her må være meget frugtbart, rundt til alle sider langs den poppelbeplantede vej strækker sig bugnende frodige kornmarker, selv hveden gror i pragtfulde, gyldne felter trods den lang sommertørke.

Vi gik øen rundt, først gennem dens landsby til kapellet på sydvestsiden, herfra nordover langs stranden til Skarø Rev og tilbage til landingsbroen. Kun herfra nordover langs stranden til Skarø Rev og tilbage til landingsbroen. Kun på sydvestsiden nær kapellet findes et lille højedrag, som blot er 9½ m. højt, men til gengæld bærer det prunkende navn "Vesterbjerg". Man må gøre noget for anseelsen. Så godt som overalt er den lille ø's jorde dyrkede, kun den nordligste flade ved Skarø Odde er en moseagtig vejle med rugende søfugle og vadefugle.

Vesterbjerg med kapellet.

Vi mødte på vor rejse her for første gang vandrotten (mosegris) i større mængder, denne vore småøers landeplage. Alle digerne og enkelte marker i deres nærhed var fuldstændig gennemhullede af dens gange, jorden ser ud, som den har været bombarderet med shrapnels (granater/raketter?), hullerne var oftest kun 10-15 cm. fra hinanden.

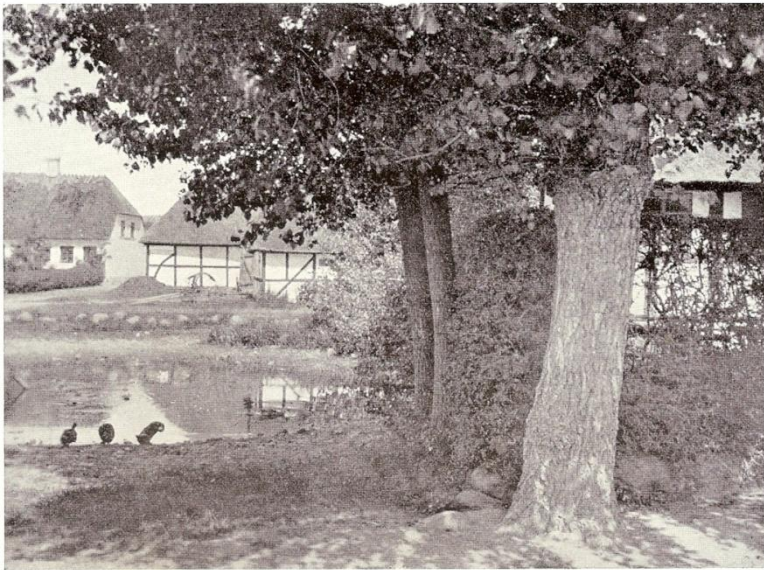
Her på øen som overalt i Drejø sogn kaldes vandrotterne "jordmus".

Øen er ganske blottet for skov og har kun træbeplantning i landsbyen og nogle stynede popler langs vejene. Den hørte tidligere under herregården Hvidkilde på Fyn, først for fire-fem år siden er de sidste beboere blevet selvejere. Som følge har af så man for få år siden endnu ingen cementstensbygninger herovre, men allerede nu er disses antal i vækst på de smukke gamle bindingsværk bygninger. Den omstændighed, at herremanden ingen reparationer ville koste på bøndernes huler og at bønderne til gengæld ikke fristedes til at holde herremandens ejendom ved lig er nok en stærkt medvirkende grund til, at mange af disse gamle bindingsværks gårde er blevet "bevaret" lige til vor tid. Nu ryster bønderne på hovedet, når an roser stilen og skønheden i deres gamle gårde. "Det er ikke til at overkomme at holde sådan noget stads ved lige", siger de, "på cementstenshusene og tage behøver der næsten aldrig at bødes".

Skarø

Af øens elleve gårde og tyve huse ligger alle gårdene på en nær samlede i landsbyen, medens enkelte af husene er nyere udflyttere.

Skarø bys gamle, halvt faldefærdige gårde og huse grupperer sig smukt omkring det idylliske gadekær, hvorover vældige popler kaster deres skygge. Masser af fede ænder snadre og står på hovedet med gumpen op i solskinnet nær de lerede bredder, hvor hvide bindingsværkslænger spejler sig i det grønne vand. Her er den mest fuldkomne stilhed og fred. Et køretøj ses på denne årstid så godt som aldrig på øen, og af dens et hundrede og enogtyve indbyggere møder man på en tur gennem byen eller over marken sjældent mere end fire-fem stykker. Vender man sig på en sådan vandring hurtigt om, vil man måske se et fremstrakt hoved forsvinde bag en forstuedør eller et plankeværk.

SKARØ. Gadekæret i Skarø by. (145)

Skarø By

skarø

En besynderlighed ved øens gamle bygningsmåde er de to og to sammen byggede gårde, samt en ejendommelig form for roehuse, af hvilke hver gård har sit, og som giver byen et mærkeligt præg og er af stor malerisk virkning.

Den gamle faldefærdige og forladte smedje er byens smukkeste hus.

SKARØ. Den gamle Mads Andersens gård i Skarø by. Til venstre den gamle smedje og et roehus. (145)

Den gamle Mads Andersens gård i Skarø By, til venstre den gamle smedje og et roehus. (1922)

Inde i Skarø by besøger jeg den treogfirsårige bonde Mads Andersen, en høj, rank og vindtør garderkarl med et polisk ansigt, hvori skægstubbene sidder som tænder i en karte. Da jeg med familiens bistand får ham klemmt inde mellem langbordet og vinduesvæggen og holder ham belejret her i nogen tid, lokker jeg ham til at fortælle. Han kan huske, at i gamle dage blev de døde på øen bragt ned til kysten på den måde, at kisten blev ophængt under to rindholter og af fire karle båret ned til broen, hvor den blev bragt om bord i

Skarø

den store "øbojolle" og sejlet til Drejød kirke, thi Skarø havde dengang endnu ikke sit eget kapel og sin kirkegård.

Han tale om den hårde tilværelse på øen i hans første ungdomsår. Det var dengang, man endnu kun havde lerkakkelovne, murede op af udbrændte lerkvadrer. Skorstenen ovenover nåede ikke længere end ned til loftbjælkerne, hvor kakkelovnsrøret stødte til. Trækken her igennem var i de kolde vinternætter ofte så hård, at grøden stod og var bundfrossen om morgenen.

Han fortæller om stormfloden i november 72, da kreaturerne druknede på marker og i stalde, da vandet stod højt over næsten hele øen og intet hus blev sparet. Her i gården stod havet op over vindueskarmene i over et døgn.

Han mindes "Lykkens Prøve", en af de gamle, ægte øbojoller, med hvilken han havde gjort mange farter i al slags vejr, og hans gamle, hårde stemme bliver blid, når han siger dens navn, han stryger med sin store hånd hen ad bordets kant, som sad han og kærtegnede bådens lønning. Disse åbne både rummede indtil tyve mennesker, siger han, og dejlige fartøjer var det min sæl, men sikke også no' en farter, man tog med den - efter læge, præst eller jordemoder kunne det være, for livs eller døs skyld, og ofte i stormfulde efterårs og vinterdage eller nætter, når hav og himmel stod i et mod digerne. I gamle dage var vintrene meget hårdere end nu til dags, siger gamlingen, og alt brændsel måtte hentes udefra til den fuldstændig skovløse ø. De fleste vintre kunne man dog køre over isen til Lehskov på Fyn, hvorfra øen fik sit meste brændselsforråd.

Den øverste person på øen var tidligere oldermænden. Han skiftede ved valg hver majdag, og det var hans hverv at se til, om pligtkørsel fandt sted, om rejsende fik logo osv. I ældre tid indkrævede han tillige skatterne, men denne som de fleste andre af hans opgaver er nu bortfladet. Ganske vist eksisterer embedet endnu, men indehaverens fornemste pligt et at holde et dundrende gilde hver majdag. Opfylder han denne, vil det herværende mellem af Drejød sogneråd gladelig de øvrige embedsforretninger.

På et tidspunkt rejser den gamle sig og skubber sig foran mig, han vil ud i et nødvendigt ærinde, siger han. Jeg venter længe på hans tilbagekomst, men han viser sig ikke mere. Og sønnen fortæller mig endelig, at han er stukket af og er ingensteds at finde - han vil ikke mere.

Da jeg næste morgen igen opsøger den gamle Mads Andersen for at få mere rystet ud af ham, vrinsker han da han ser mig. Han har travlt i dag, siger han. Først efter stort besvær får jeg ham på ny ind på langbænken, men jeg er ene om at holde på ham. De undsætningstropper blandt familien, som jeg i går rådede over, er stukket af. De skal ikke være med til at tøjre gamlingen, når han er i det humør. Og det er da også kun ringe, hvad jeg får ud af ham nu. Hans tanker er ude ved markerne, der skal luges mellem roerne i dag her lige ved gården, og det er hans arbejde. Mange redskaber er også gået i smadder i den sidste tid, og ingen håndværkere er her på øen mere, sådan som i forrige dage. Kun en træskomand er her nu som eneste mand på skansen - og det ganske vist en udmærket træskomand, men han vil nok spørge mig, hvad det nytter, når man brækker plovjern. Engang i længst forsvundne dage havde øen en fremragende smed, men da gik her aldrig noget i stykker - og så måtte manden jo emigrere. Alt er jammer og elendighed. Hvad hjælper det, at her er kommet skole og købmandshandel og en landingsbro på den gamle pælebro's plads, da denne blev taget af isgangen i 1908? Mads er på kant med tidens tempo og dens rasende fremskridt.

Skarø

Nu rejser han sig. Under hele samtalen har hans hånd fingeret ved huen, der ligger på bordet. Nu griber han den med et snuptag, sætter den på og vrider sig ud af døren. Da jeg lidt senere følger efter, ser jeg den gamle ligge på knæ imellem roerne og rykke ukrudt op, hver dusk, han river løs, hiver han så langt væk, som om det var en "københavner", der var kommen for at interviewe ham.

Mere beleven ende den gamle Mads er gårdejer Johan Hansen, som jeg siden besøger, det er en type på den moderne øbo-bonde og en levende og intelligent mand på et halvt hundrede år. Han fortæller, at omtrent to hundrede alen fra øens ældste landingssted på vestsiden lå indtil 1870 den såkaldte "Krøyers bro". Det var en ældgammel skik, som aldrig brødes, at de døde som førtes bort fra øen, indskibedes fra denne bro og herfra førtes bort til kirkegården på Drejø. Ingen af de andre broer på øen måtte nogen sinde passeres med død mand i kiste.

Som bevis på, hvor lidt forvendt befolkningen er med større begivenheder, nævner han, at for omtrent to hundrede år siden brændte de fire vestlige gårde på øen, og at detaljerede beretninger om denne oplevelse endnu lever mellem beboerne.

Også Johan Hansen har været med til drøje dravater i øbojoller, thi det er kun ganske få år siden, at man her har fået regelmæssig dampskibsforbindelse med omverden. Alt korn måtte bringes bort fra øen for at males, før man i 1881 fik mølle herovre. I ældre tider bragtes det til Vester Skerninge på Fyn, siden til Drejø, som fik mølle i 1641. Denne så vel som al anden trafik besørgedes med de store joller.

Den 27. januar 1902 skal lægen hentes på dæmningen ved Vornæs Vejle på Tåsinge til en kvinde, som ikke kan blive forløst. Båden går ud om natten i en forrygende brandstorm af vest. Man når dæmningen, men halvtreds alen fra kysten må forankres for den voldsomme brændings skyld. Her lå man hele natten, mens stormen fløjtede sådan i takkelagen, at man ikke kunne høre hinandens råb. Den på formiddagen næste dag kom en jolle ud fra Tåsinge og bjærgede besætningen. Da vejret ved middagstid stilnede noget af, besluttede man sig til at gå ud med doktoren, men imidlertid kom en anden båd til syne derude. Den kom med efterretning om, at barnet ikke havde kunnet vente på lægen, men havde besluttet sig til at komme godvilligt.

Jordemoderen hentes ovre fra Drejø nytårsnat 1894. Der står kraftig kuling af nordøst med svære snebyger og stærk frost. Båd og mandskab er overisede, da de når frem til Drejøs østkyst. Først sent på natten kommer de over øen til jordemoderens hus, hvis beboer for længst er til sengs. Hun er en kone på godt og vel halvfjers, men springer straks ud af sengen, og kun iført særk og store krampestræsko giver hun sig straks i lag med at sætte mad og brændevin frem på bordet for de forkomne skarøboer. Derefter laver hun kaffe, først da mændene har spist, giver hun sig tid til at klæde sig på. Men nu skal hun først op til byen for at give en anden kone besked om at passe hendes ko, mens hun er borte. "Der er god tid", siger hun med overbevisning til de ventende, "det begynder ikke, før jeg kommer"

Endelig får mand hende om bord, krydser med stort besvær op mod storm og byger og når i nattes mulm og mørke ind til tangdigerne på Skarø, hvor man må lande på bedste beskub, da vandet under stormen er vokset over broerne. Jordemoderen går forrest hen ad diget med hav på den ene og vandfyldt grøft på den anden side, men med den lille spirrevip af en visse barnefader under armen som lods i mørket. Pludselig ved et sving forsvinder de begge i grøften, går gennem isen - og jordemoderen, som er nederst, kommer helt under vand. Man bjærger dem op igen med noget besvær og når endelig stedet, hvor barselkvinden

Skarø

ligger. Jordemoderen syntes, at hun ikke havde nødig at skifte tøj, men trak blot et tørst skørt op over den bare bælge og halede særk og andet drivvåd tøj ned over dette. Så gik hun i lag med at forløse konen. Og det hele forløb udmærket. Der berettes ikke noget om, at den tapre halvfjerdsårige jordemoder senere skulle have pralet af denne bedrift.

Den gamle form for gravøl han holdt sig på øen til den allerseneste tid. Skikken bestod i, at manden i gården på årsdagen for den døde begravelse skulle give en halv tønde øl, som blev drukket af gæsterne til den afdødes minde. Den halvtredsårige fortæller har i sin ungdom oplevet dette flere gange. Denne fest kaldes på øen Æregilde.

Johan Hansen siger, at beboerne endnu for få år siden var meget overtroiske og særlig troen på de underjordiske væsner var stærk. De kaldtes her på øen for "tattere". Engang kom en af de underjordiske ved aftenstid til en i byen og tiggede gær. Mens han stod i gården og forhandlede med konen, kom pludselig en anden tater løbende derind og råbte: "Nu må du komme hjem, for nu er levitten død" -

Også den enogfirsårige Anna, enke og boende i et af de vestligste, ældre udflytterhuse, ved mange ting at berette om de underjordiske. Hun er en gammel stille kone med et underligt lille, spidst egernansigt og et forbavset smil om den lille bitte, sammensnerpede mund, men med et par stikkende, årvågne og vagtsomme øjne. Hun er sirligt og nydeligt klædt, og i anledning af mit besøg er hun blevet friseret af datteren, som nu er kone i huset og gift med øens medlem af Drejø Sogneråd. Desværre står den gamles meddelsomhed ikke i forhold til hendes viden. Hus skal være meget overtroisk, men vil nødtigt ind på den slags emner. Men hun meddeler mig dog, delvis som sin egen iagttagelse, at de underjordiske bor i "Knøsen", en lille knold på Vesterbjerg ikke langt fra huset. Når den gamle Anna som lille pige gik herude med sine legesøstre og flyttede kreaturerne, hørte de ofte, når de bankede tøjrepælene ned, at det svarede med klang inde fra højen. Og når denne uhyggelige lyd tonede ud over marken, løb de forskrækkede hjem.

Hun kan huske de gammeldags slædefarter over havisen om vinteren, da man ingen heste havde for, men mændene stod på slæderne og stagede dem frem, mens kvinderne sad. Og hun fortæller om den tid, da man endnu gik rundt ved vintertide og kartede for hinanden og fik kosten, hvor man kom. En mængde mennesker var da ofte samlede i en lille stue, hvor kun et eneste tællelys stod på bordet, mens der midt på gulvet stod en stor balje, hvori ulden lå og omkring hvilken kvinderne sad og kartede. På mit spørgsmål om, hvad mændene da egentlig tog sig til i disse lange vinteraftener og dage, svarede Anna: "Å - ja, jeg ved såmænd knap - de røg vel pibe eller sådan noget". Og jeg mindes Albert Engstrøms fortælling om Nordlændingen, hvem den fremmede spørger om, hvad de deroppe i Nordland for den lange, mørke vinter til at gå med. "Jo-o, vi sitter og tænker" svare han. "Men man blir jo træt af at tænke til sidst" - "Ja, visst, men då sitter vi bare".

Da jeg senere besøgte Hjortø, fortalte den forhenværende skolelærer fra Skarø, som nu er pensioneret og bor derovre, mig følgende træk om skarøboernes overtro: Til en lille høj, som ligger på vestsiden nær mølle (det kan kun være Vestbjerg med "knøsen") knytter der sig meget overtro. Da den forrige ejer af højen, som nu er død, engang pløjede hen over den, fangedes plovjernet af en stor sten i grunden. Han besluttede, at stenen skulle fjerne og tog nogle andre mænd med derud. Men da de havde gravet om stenen og løftet dens ene side, opdagede de til deres forfærdelse, at der var en underjordisk gang under den. De lagde stille stenen ned på plads igen og har siden ikke rørt den - thi hvad kunne det vel være, den dækkede, andet en nedgangen til bjergmandens bolig. Manden pløjede aldrig siden over stedet. Og da

Skarø

Nationalmuseet flere år efter henvendte sig til ham for at få lov til at grave højen ud, sagde han nej. Han turde ikke tage følgerne. Dette er nu tredive år siden. Dr. Blinkenberg har anmodet min meddeler om at lade ham vide, om den gamle jer af højen muligens skulle blive oplagt til at lade den udgrave, men dette skete ikke i gamlingens levetid. Han døde for femten år siden. Der lever endnu efter ham både hans enke og svigermøder, den sidste en ældgammel kone, og læreren påstår, at så længe der er liv i dem, kommer ingen med deres gode vilje til at grave i højen. Man vil dog ikke på kant med bejrgmanden og hans slægt.

Vore oldtidsmonumenter har intet virksommere værn haft ned gennem tiderne end den gamle folketro - som man ser lige op til vore dage, selv om dette desværre er et såre sjældent fænomen. Så snart bonden er blevet klar over, at denne samling sten på hans mark kun gemte en samling nytteløse rester af hans forfædres bed, er højene landet over blevet raseret i tusindvis, stenene sprængt og bortslæbt og anvendt til diger og stenpikning i hans gård, og stedet er blevet nedpløjet.

På de vestligere øer skulle vi møde andre og endnu besynderligere levninger af den gamle folketro.

Øen nævnes i Valdemar II's jordebog, og der oplyses, at her findes hjorte, men derimod i modsætning til Drejø intet jagthus. Senere er øen kommet i privat eje, sidst under herregården Hvidkilde på Fyn, hvorfra den nu efterhånden ved køb er vandret over i beboernes eje. Det ser ud til, at øens "historie" kun består i, at den en sjælden gang har skiftet ejer. Endogså for svenskernes besøg under Carl Gustav er den tilsyneladende blevet sparet, i modsætning til mange andre af vore småøer. Alligevel slap den ikke helskindet fra denne katastrofe, som følgende beretning viser. Den blev både hjemstøgt og udplyndret, kun ikke af fjenden, men af et par danske officerer og deres folk. Det var kaptajn Cornelius Kruse og løjtnant Oluf Thuesen, som d. 14. juni 1659 gjorde et krydstogt til øen. De løb ud fra Svendborg med et skib og sejlede ned ad sundet efter at have sendt en bemanded båd i forvejen. Da skibet kom ud for Skarø, satte kaptajnen en anden båd i vandet, hvis mandskab forenede sig med den førstes, og disse folk gik i land på øen og gav sig ti at behandle den som en erobring fra fjenden, sønder slog døre, borde, skabe og vinduer samt plyndrede af hjertens lyst. Svenskerne kunne ikke have gjort det bedre.

Da en af skarøboerne for imod kaptajnen og råbte, at han og hans folk gebærdede sig som tyranner og mordere, svarede denne ganske roligt "at de ikke var bedre, hvorfor de også handlede på samme måde"

Togtet fortsatte til Hjortø, som fik samme medfart. Begge øers beboere indgav et klageskrift, og husbonden Erik Kaas til Lindskov antog sig deres sag. Synsmænd besigtigede skaden og kaptajnen og løjtnanten indstævnedes for retten. Erik Kaas lod alle Skarøes mænd indkalde til Sunds herreds Ting d. 27. nov. 1663 og lod læse den dom, som endelig var faldet i sagen, op for dem.

Den lød på frikendelse for de to officerer og deres folk. Da Erik Kaas efter opløsningen spurgte bønderne, om de ville have dommen appelleret, gav de det svar, at det overlod de til husbonden, da de intet selv havde koster derpå.

Og naturligvis blev dommen aldrig appelleret.

En vigtig begivenhed i øens nyere historie er, at pælebroen på Østerhoved, som opførtes i 1908, i vinteren 1917 blev bortrevet af isgangen, så ikke en pind af den blev tilbage, og at der på stedet opførtes en ny, fortrinlig landingsbro af sten, som færdigbyggedes i 1920. Nogen havn har den lille ø naturligvis ikke, thi

Skarø

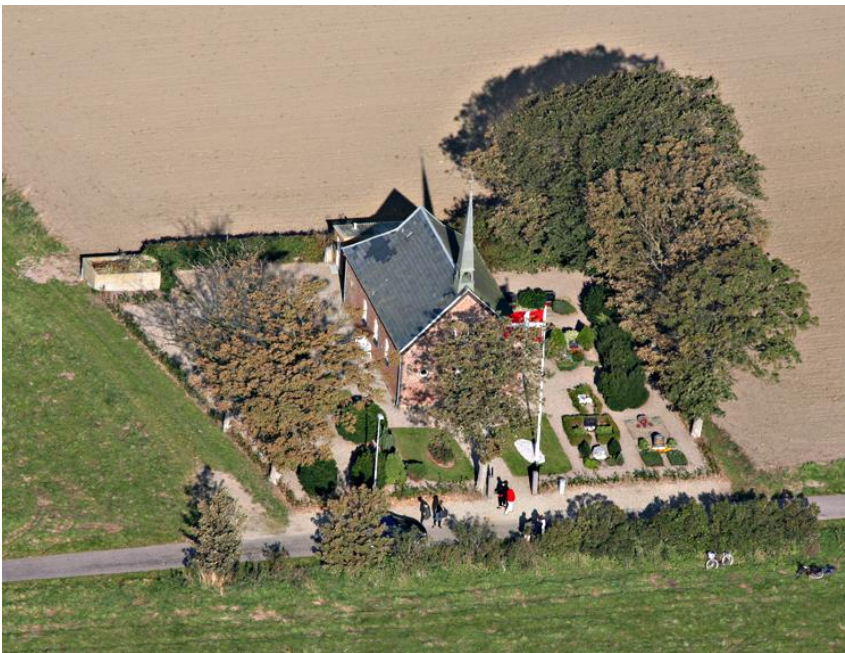
fiskeri drives kun af ganske enkelte, mest som et ringe sideerhverv, næsten alle beboerne er efterhånden jordbrugere - således som tilfældet er på så godt som alle vore småøer.

Livet former sig stiltfærdigt og uden større afveksling her. En gang om dagen kommer "Skareposten" fra Svendborg, en næsten blajeformet skude, der er af et så solidt og tillidsvækkende yder, at man skulle tro, den var bygget med ishavsfart eller syndflod for øje.

En anden mindst lige så vigtig begivenhed er opførelsen af øens kapel med dets kirkegård, som begge kun er få år gamle. Kapellet er en rød murstensbygning, så rædselsfuld af ydre, som den slags nybygninger jo desværre ofte er rundt om på landet. Hvorfor forsøger man ikke at efterligne vore gamle kullede landsbykirker så længe, til man finder noget, der er bedre? Det er sandelig ikke åndelige nødtørftshuse, disse skrækelige monstrummer minder om.

På den lille kirkegård ligger to grave nær hinanden, på den ene findes en stor marmortavle over: Niels Nielsen, f. 31. okt. 1821, d. 3. marts 1911 - 90 år gammel. På den anden: Her hviler Hans Hansens søn, f. 11. juli, d. 12 juli 1892 - en dag gammel.

Midt imellem dem lå på gruset en lille død spidsmus.

Skarø Kirkegård med den senere opførte kirke.

For at få en smule udsigt over øen må vi bevæge os på de store diger, som med undtagelse af Vesterbjerg og nogle et par meter høje lerskrænter nord for møllen ved vestkysten er øens højeste steder - dersom vi ikke vil kravle op i de store popler, som findes i byen, eller de stynede poler langs vejene. Gigerne, som går hele øen rundt, er byggede af tang på et cementunderlag. Uden for disse findes på vestsiden en solid række kampesten, sammenmurede til en bred vold, og på østsiden lignende volde, her dog kun bestående af jord og tang. Som en besynderlighed lagde jeg mærke til, at den mængde dige svaler, som bor her, næsten altid har deres huller lige på grænsen af cement underlaget og tangen.

Skarø

Hverken søer eller vandløb findes her. Men ud mod Skarø Rev ligger et sumpet og moseagtigt terræn, hvor svømme og vadefugle holder til, hvor rørhønen ruger og roandrikker ligger i flok i lagunerne eller ved kysten, stilfærdigt snakkende om forårets begangne letsindigheder - hvor præstekraven firmer rundt mellem tuerne sammen med den gule vipstjert, hvor engpiberen holder til og bomlærken fra bynkens top lirer sin lille ensformige vise. En enkelt svaleklire flyver forbi langs stranden øst for revet, hvor stærene begynder at samle sig i små flokke, hvor hættemåger og terner jager, og hvor muddersneppen på strittende vinger farer ud over vandet fra stenene, når vi nærmer os, og kliren angstfuld kredser om os.

Her findes i det hele ikke så få fugle på øen. I byen har vi mødt gærdesmutteren og forstuesvalen og ved de yderste huse på vestsiden skovspurven, ved landingsbroen den hvide vipstjert og stenpikkeren, flere steder tornsangeren og irisken, og på kirkegården sang fra et af træerne ingen ringere end bastard nattergalen. Naturligvis er her en vrimmel af gråspurve og lærker.

Af botaniske fænomener så vi i landsbyen øens eneste bør - og desuden fandt vi en koloni af den yndige, lille hindebæger på en strand eng inden for Kalveodde på sydsiden.

En hærske af harer myldrer på øen, de lader til her at kunne konkurrere med vandrotterne i frugtbarhed og er så tamme, at man må sparke dem op. Her løsnes nemlig aldrig et skud på dem, de danner et stutteri og er en slags husdyr, som årligt ganges i store mængder i net for at sælges levende til plantning andre steder. Setteren koster tredive kroner, ramleren femten. Det hele er ikke nogen ringe post på øens budget.

Sådan skrev Achton Friis i 1921 ved sit besøg på Skarø, illustrationerne er tilføjet af genfortælleren.

I år 1555 kom Skarø under Drejø pastorat. Ved Alle kirkelige handlinger, måtte øens beboere sejle til Drejø for at få foretaget kirkelige handlinger. Det kunne ofte være barske rejser med de små sejl- og rofartøjer, særlig om vinteren. Også begravelser blev foretaget på Drejø, og der var kun en enkelt bro på Skarø, hvor en kiste med en afdød måtte bæres over for at komme ned i den lille sejlbaad. Den lille kirke - eller kapel - er tegnet af en arkitekt fra Odense, og det var også håndværkere fra Odense, der rejste ned til øen for at bygge kirken. Byggesummen var på 6.500 kroner. Kirken er bygget af røde teglsten og er dækket med et

Skarø

sort skifertag. Det lille, slanke spir er rejst over bygningens østlige gavl. Kirkeklokken sidder ikke i spiret, men inde under taget i gavlen. Kapellet stod klar 20. maj 1900 i 1920'erne fik Kapellet status af kirke.

På kirkegården ligger der en spændende gravsten.

På Skarø er historien bag gravstenen den, at to piloter fra en 8 mands stor besætning, der den 15. februar 1944 blev ramt af tyskerne mellem Tåsinge og Skarø. Den nat kom krigen til Skarø.

Luftkrigen var igang over den lille ø, og alle lå soændt og lyttede i mørket. Da braget kom, var man klar over, at et af flyene var ramt, og mange kom ud i natte for at se, om "Englændere" slap væk. Det gjorde han ikke.

Selve flyet var der ikke meget tilbage af, da det meste lå spredt ud over havet mellem Østervol og Vornæs. Halvoren faldt ned på Skarø, hvor det ramte Axel Eriksens baghus og rutede ned af taget. Motoren og en

Skarø

bombe faldt i Vornæsskoven. Bomben blev sprægt næste dag. Forinden havde alle beboerne i området fået besked om at åbne alle vinduer i husene, for at undgå at ruderne sprængtes. Det gav et ganske gevaldigt breg. Fra Skarøboerne, der endnu kan huske begivenheden, forlyder det, at de 8 besætningsmedlemmer nåede at komme ud med faldskærme, men ikke alle overlevede. En overlevende faldt ned på Skarø, hvor Edward Broholm fandt ham hårdt såret på marken. Edward og Musse fik flyveren skjult på Musses gård, men samme nat kom tyskerne og hentede ham. Hans vidre skæbn kendes ikke.

2 dræbte flyvere lå i vandkandte ved Østerhoved, hvor de blev trukket op op stranden og tildækket. Enkelte husker dem endnu, som de lå der på stranden, de unge mænd, der så bravt kæmpede også for Danmarks sag. Købmand Kresten Madsen blev af tyskerne beordret til at køre de døde til Skarø kirkegård, hvor de blev begravet "i nattens mulm og mørke" af den tyske værnemagt - uden gejstlig medvirken.

The Commonwealth War Commission opsatte det officielle RAF jernkors på graven. Efter krigen samlede Skarøboerne ind til en rigtig gravsten med inskription. Stenen blev indviet i foråret 1946, men bl.a. besøg af 10 engelske soldater. 2 Skarø piger, Herdi Rasmussen og Birte Nissen, afslørde den flagdækkede sten. Pastor Mogens Blum, Drejød og lærer Carl Zagenberg, Skarø, holdt mindetaler, og det fortælles at især lærer Zagenberg var meget bevæget.

Den oprindelige mindesten

På den første sten var der over inskriptionen indgravet en flyvemaskine og inskriptionen lød:

Jam Alexander
R.A.F. Conc. 745697

Walter Hawkins
W.R.C.F.A. Ce Canr
98864
15-2,1944

Tak fordi I gav Livet -
ogsaa for Danmarks Sag.

Skarø

Rejst af Beboerne på Skarø.

Mindestenen renoveret i 1995

På Skarø har der ikke været tradition for at gå til flyvergraven med blomster den 5. maj. Graveren passer gravstedet som ethvert andet gravsted, og planter årstidens blomster. Hjemmeværnet på Tåsinge lægger næsten hvert år en krans på grave. Grevstenen fik en opfriskning i 1995 - ved 50 året for krigens slutning. Hvornår det oprindelige T-RAF-kors blev fjernet, vides ikke. På den nye sten er flyvemaskinen udskiftet med RAF-vinger, og indskriptionen har en lidt anden ordlyd. På den nuværende sten står:

Skarø

De første havneanlæg på Skarø.

Trods øens ringe størrelse, har Skarø landingssteder mod alle 4 verdenshjørner. Mod Vest ved Alhoved - mod syd ved Sønder Stænge - mod øst ved Østerhoved og mod nord ved nakken.

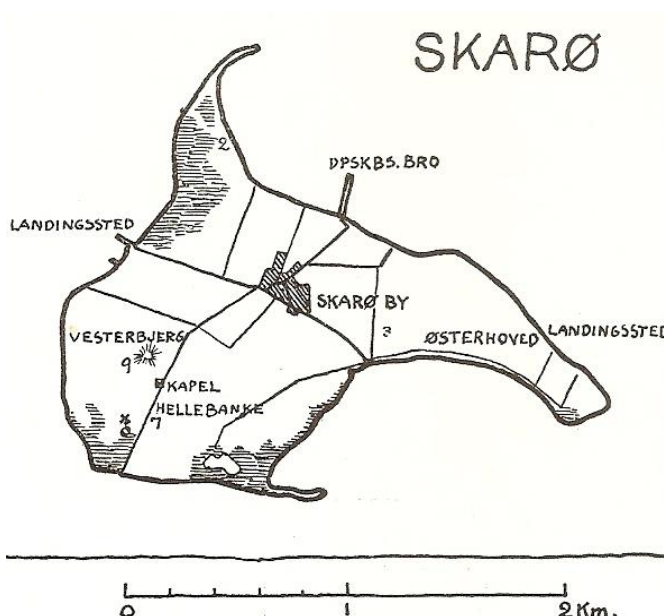
Fra landingsstederne mod Nord og vest sejlede skarøboerne til Fjællebroen og Ballen. Fra Østerhoved til Tåsinge og fra Sønder Stænge til Drejø.

Det ældst, kendte er Kroyers Bro ved Skarøs vestligste punkt. Det var derfra Skarøboerne sejlede i deres smukkejoller til Roveltsbro på Drejø, når der var kirkegang, og til Drejø Gl. Havn, når der skulle fragtes korn til møllen.

1905 købte Kystfartselskabet, som var dannet af bønder fra Skarø og Øster Skerninge i Fjællebroen en båd til forbindelse mellem:

Fjællebroen, Ballen, Skarø, Lehnsov, Tåsinge og andre mindre anløbssteder i Svendborg sund. Havnen var endnu ikke bygget, men man sejlede ud med joller fra Skarø Rev på nordsiden af Skarø, hvor der lå et mindre landingssted ved Nakken. Her blev det første havneanlæg med en dæmning bygget i 1908 og Skarø fik en ugentlig forbindelse til Svendborg med den nye båd "Skarø".

Pælebroen blev bygget af Skarøboerne, og materialerne blev leveret og betalt af "Kystfartsselskabet". Brodæmningen blev 600 fod land, med 278 nedrammede pæle samt et brohoved fyldt med store sten. Den første dæmning lå 50 m. længere mod øst, end dæmningen gør i dag. Pælebroen blev taget af isen i 1917/18. En ny dæmning blev påbegyndt med hjælp fra Lehnsov Gods, og stod færdig i 1920. Den havde tipvognsspor fra brohovedet og ind til land, hvor FAF havde opsat et foderstofhus. Ved en udvidelse af brohovedet i 1954 fjernes sporene. I 1962 kom Skarø II, og sejlede til Svendborg Kommune, lavede samsejling med Drejø i 1973. I 1988 blev havnen udvidet med en lystbådehavn, og med den sidste omlægning i 1997 kom "Højestene".

skarø

Den første pælebro som blev taget af isen 1917/18

"Skarø I" (kaldet "Sorteper") blev bygget i 1920. Den blev forlænget i 1950'erne, og sejlede frem til 1962.

Skarø Brodæmning 1960. Dæmningen er bygget i 1920 med hjælp fra Lehnkov Gods. Den havde tipvognsspor fra brohovedet og ind til land, hvor FAF's fodderstofhus og et pakhus lå. Der var dengang en

Skarø

fold til grise, så de kunne komme op i tipvognen. I pakhuset var der endvidere et rum til postsortering. Ved en renovering i 1954 blev tipvognssporene fjernet

Kommunen chartrede den gamle Svendborg-Rudkøbing færge "A L B", som var bygget af SFDS på Svendborg Skibsværft i 1932. Den fik navneforandring til "Ærøboen" samt en renovering med overbygning af bovporten. Skarø Havn fik nu en stor ombygning med helt nyt færgeleje. "Ærøboen" blev indsat på "Skarø-Svendborg-Drejø-ruten" den 1. oktober 1973

"Højestene"

Skarø

Skarø Havn i dag